

Iz ribarske prakse

Plan razvoja slatkovodnog ribarstva Hrvatske za razdoblje 1981-1985. godine*

1. UVOD

Planiranje je jedna od osnovnih funkcija i zadataka svih organizacija udruženog rada i njihovih asocijacija, te zajednica, kao i društveno-političkih zajednica. Planovi se ubrajaju među obavezne i osnovne samoupravne akte svih dijelova udruženog rada.

Donošenje srednjoročnih planova je zakonska obaveza. Oni, kao i svi drugi planovi se donose prema posebnom postupku. Najprije je obavezno donijeti samoupravni sporazum o osnovama srednjoročnog plana, na temelju kojega se donosi srednjoročni plan, a na osnovu njega godišnji planovi za izvršenje srednjoročnog plana.

Društvenom planiranju se ne poklanja dužna pažnja u našoj samoupravnoj praksi. To je naročito zapaženo pri izradi srednjoročnih planova razvoja. Također se vrlo često ne poštuje propisani postupak donošenja planova, no bitno je da se oni ipak donesu, a još bitnije da se provode i ostvaruju.

U SR Hrvatskoj je dogovoreno i odlučeno da se SAS-ovi o osnovama srednjoročnog plana donose u okviru općih udruženja po privrednim grupacijama. U našem Općem udruženju za poljoprivredu, prehrambenu i duhansku industriju i vodoprivredu Hrvatske je osnovana Grupacija za proizvodnju, preradu i promet morske i slatkovodne ribe, a odlučeno je da se samoupravni sporazum zaključuje za oba ribarstva posebno.

Sudionici Samoupravnog sporazuma o osnovama plana razvoja grupacije za proizvodnju, preradu i promet slatkovodne ribe u SR Hrvatskoj za razdoblje 1981 — 1985. godine su sve OUR-a i OOUR-a čija osnovna ili sporedna djelatnost proizvodnja, prerada i promet slatkovodne ribe, no njemu mogu pristupiti naučne i sportske organizacije iz oblasti slatkovodnog ribarstva.

* Referat održan na sjednici Grupacije slatkovodnog ribarstva Hrvatske 29. 4. 1981. na Ribnjačarstvu Draganići.

2. PLAN RAZVOJA SLATKOVODNOG RIBARSTVA U PRETHODNOM PERIODU

Institut za slatkovodno ribarstvo je 1976. godine izradio »Plan rada i razvoja grupacije slatkovodnog ribarstva SR Hrvatske od 1976. do 1980. godine«. On je bio prihvaćen od grupacije, ali nije zaključen posebnim samoupravnim sporazumom o njegovom prihvatanju i provođenju. Ovim planom je bilo predviđeno da će 1980. godine SR Hrvatska raspolagati sa 14.301 hektar ribnjaka, da će prinosi ribe iznositi 1.490 kg/ha, a proizvodnja 21.408 tona. Bile su predviđene investicije u iznosu 297.097.000 dinara. Najviše je planirano za izgradnju 3.288 hektara novih ribnjaka.

Pošto nije bilo samoupravnog sporazuma, nije dogovoreno niti provedeno praćenje izvršenja ovog plana razvoja. Prema statističkim podacima za 1980. godinu osnovni proizvodni pokazatelji izgledaju ovako:

— ukupna površina ribnjaka	12.343 ha
— površina ribnjaka u eksploataciji	12.015 ha
— proizvodnja šaranskih ribnjaka	13.545 tona
— prinos šaranskih ribnjaka	1.127 kg/ha
— proizvodnja pastrvskih ribogojilišta	424 tone
— ukupna proizvodnja ribe	13.969 tona

Ako kompariramo izvršenje s planom moramo konstatirati veliki podbačaj. Prinosi su znatno ispod planiranih, pa i znatno niži od ostvarenih 1975. godine, kada su bili 1.386 kg/ha.

Površine ribnjaka su manje od planiranih za 1.958 hektara, a proizvodnja za 7.439 tona.

Umjesto planiranih 3.228 ha novih ribnjaka, izgrađeno je samo 1.270 ha ili 39,3%. Nemamo podataka o utrošenim investicijama, ali ako bi uzeli isti postotak, iznosi da je utrošeno oko 117 miliona dinara.

U 1978. godini su članovi grupacije slatkovodnog ribarstva zaključili »Samoupravni sporazum o proizvodnji, preradi i prometu slatkovodne ribe na području SR Hrvatske za razdoblje 1979 — 1983. godine«. Taj sporazum obuhvaća, dakle, dio prethodnog i sadašnjeg srednjoročnog razdoblja. Njime je za 1983. godinu predviđena proizvodnja slatkovodne ribe 24.000 tona, prinosi 1600 kg/ha na 15.000 hektara rib-

njaka. Predviđeno je bilo izgraditi novih 3.300 ha šaranskih i 3 ha pastrvskih ribnjaka, rekonstruirati 5.000 ha postojećih ribnjaka, dok su ukupne investicije predviđene u iznosu 450 milijuna dinara.

3. SAMOUPRAVNI SPORAZUM O OSNOVAMA PLANA RAZVOJA GRUPACIJE ZA PROIZVODNJU, PRERADU I PROMET SLATKOVODNE RIBE U SRH ZA RAZDOBLJE 1981 — 1985. GODINE

Iako još traje razdoblje prethodnog sporazuma, Opće udruženje za poljoprivredu je odlučilo da se zaključi novi SAS za cijelo nastupajuće srednjoročno razdoblje, kako to čine i sve ostale privredne grupacije.

Kao osnovica i radni materijal za izradu sporazuma poslužile su »Osnove programa razvoja slatkovodnog ribarstva Hrvatske 1981 — 1985. godine«. Ovaj dokument je izradila Poslovna zajednica u studenom 1979. godine, ali on nije dat na usvajanje grupaciji jer se već počeo pripremati samoupravni sporazum. Komparirajući ova dva dokumenta, vidi se do kakvih je velikih promjena došlo u nepune dvije godine, što je naročito uočljivo kod cijena investicija. Oba ova dokumenta su uzela u obzir neizvršenje dosadašnjih planova razvoja.

3. 1. Zajednički interesi i ciljevi sporazumjevanja

U skladu sa osnovama sustava društvenog planiranja, a u svrhu savladavanja stihijskog djelovanja tržišta i neravnomjernosti u razvoju, međusobnog usmjerenja ekonomskih i samoupravnih odnosa i interesa, radne organizacije ove grupacije utvrđuju zajedničke interese, ciljeve i zadatke kako slijedi:

— Razvoj i unapređenje socijalističkih samoupravnih društveno-ekonomskih odnosa;

— Proširenje i unapređenje materijalne osnove udruženog rada i jačanje životnog standarda radnika, povećanje dohotka na osnovu povećanja produktivnosti rada i ekonomičnosti poslovanja;

— Racionalan razvoj kapaciteta u skladu sa potrošnjom u zemlji i plasmanom na inozemna tržišta;

— Međusobno usklađivanje razvoja proizvodnih i prerađivačkih kapaciteta na samoupravnim osnovama.

3. 2. Program proizvodnje, prerade i prometa slatkovodne ribe

Učesnici sporazuma se obavezuju da će izvršiti niže navedeni program:

Tablica 1.
Program proizvodnje slatkovodne ribe 1981 — 1985. g. u tonama

Godina					Ø god. stopa rasta	
1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1985./1980.	
15.00	17.500	21.000	25.000	29.250	13,5%	

Prosječna godišnja stopa rasta 13,5% je vrlo visoka, ali ako se iskoriste sve unutrašnje rezerve naših ribnjaka, izvrše planirane investicije u nove ribnjake i rekonstrukciju postojećih, ovakav rast proizvodnje je realan.

Ove planske veličine proizvodnje ribe za Hrvatsku treba rasčlaniti i utvrditi po organizacijama udruženog rada i godišnjim planovima, a zatim ih uskladiti u Poslovnoj zajednici.

Tablica 2.

Izvor	Prerada ribe u tonama					
	Godina					Ø god. stopa rasta
	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1985./1980.
Domaća slatkovodna riba	1.300	1.300	1.300	4.600	4.600	28,7
Uvoz morska	200	200	200	600	700	28,4
Ukup.	1.500	1.500	1.500	5.200	5.300	28,6
Proizvodnja ribljih preradevina						Ø god. stopa rasta
1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1985./1980.	
1.200	1.200	1.200	3.000	3.000	20,1	

Predviđa se prosječna godišnja stopa rasta preradene ribe od 28,7%, a proizvodnje preradevina od 20,1%. U 1985. godini bi se preradilo 4.600 tona slatkovodne ribe ili 15,7% ukupne proizvodnje.

Tablica 3.

	Izvoz — uvoz u 000 dolara					
	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1985./1980.
Izvoz	7.659	8.830	10.614	12.338	15.388	14,9
Uvoz	1.775	2.140	2.582	3.004	3.527	14,7
Veći izvoz od uvoz.	5.884	6.690	8.032	9.334	11.861	14,9

Tablica 4.

Pokrivenost uvoza izvozom						
Godina						
1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	1981.-1985.	
431,49	412,61	411,07	410,71	436,29	420,85	

Predviđa se godišnja stopa rasta izvoza 14,9%, a uvoza 14,7%, pri čemu bi pokrivenost uvoza izvozom iznosila prosječno 420%. Prema tome predviđa se vr-

lo velika stopa rasta izvoza i uvoza uz veliku pokrivenost uvoza izvozom. Znači ribarstvo bi i dalje zadržalo visoku aktivnost u vanjskotrgovinskoj bilanci. Stagnacija, pa i opadanje izvoza slatkovodne ribe u zadnje dvije godine ne daju nam za pravo da ovako planiramo. S druge strane, mogućnosti i šanse slatkovodnog ribarstva u izvozu su realne, a izvozna orijentacija ribarske privrede je potrebna i nužna i sa gledišta usmjeravanja cijele jugoslavenske privrede.

Uz ribu i prerađevine od ribe u plan izvoza su uključeni i ostali proizvodi slatkovodnog ribarstva kao rakovi, žabe, pijavice, kornjače, puževi, koji se tradicionalno izvoze.

3. 3. Program razvoja

Da bi se realizirali programi proizvodnje, prerade i izvoza, moramo u prvom redu povećati prinose i intenzivirati proizvodnju na postojećim površinama, sve ribnjačke površine staviti u eksploataciju, a zatim prići rekonstrukciji postojećih ribnjaka i izgradnji novih. Jasno je da bez investiranja nema izvršenja zacrtanih programa. U ovom srednjoročnom planu planira se investirati u slatkovodno ribarstvo 1.006 miliona dinara i to kako slijedi:

ribnjačarstvima, a da se ovi prinosi pastrva u Americi i na intenzivnim evropskim ribogojilištima lako postižu. Prema tome znači da je i ovo naše planiranje realno.

Izvori investicija su prema SAS-u iz vlastitih izvora ribarskih organizacija 20%, a 80% su krediti banaka iz programa ulaganja u agroindustrijski kompleks. Ribarske organizacije trebaju osigurati kroz 5 godina 200 miliona dinara. Da li je to moguće? Prema ostvarenoj akumulaciji zadnjih nekoliko godina to nije moguće. Sada se situacija poboljšava, pa ribarska grupacija planira na primjer za 1981. godinu sredstva za proširenje materijalne osnove rada po radniku 40.000 dinara, što za 1.173 radnika u grupaciji iznosi 46.920.000 dinara godišnje, a nama treba 40 miliona vlastitog učešća.

Još je veća nepoznanica, da li će ribarstvo uspjeti izboriti ostatak 805 miliona dinara iz kredita, tj. svoje mjesto u razvoju agroindustrijskog kompleksa. Ovaj program donosimo i SAS zaključujemo u cilju razvoja ribarstva, ali i radi potreba društva za hranom i mesom. Možemo zaključiti da će slatkovodno ribarstvo Hrvatske ostvariti svoje ciljeve i zadatke u narednom srednjoročnom razdoblju samo ako i društvena zajednica stoji iza ovog programa.

Tablica 5. Investicije (u 000 din po cijenama iz 1980.)

Vrsta investicije	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.	Ukupno 81.—85.
Šaranski ribnjaci novi 2400 ha á 80		80.000	180.000	200.000	20.000	536.000
Rekonstruirani 2500 ha á 80	10.000	50.000	60.000	70.000	10.000	223.000
Pastrvski ribnjaci 1,5 ha á 20000	5.000	10.000	10.000	5.000		34.000
Akumulacije i akvakulture		5.000	10.000	5.000		22.000
Objekti za uzgoj pataka,	2.000	8.000				11.000
Objekti prerade	5.000	10.000	15.000			114.000
Objekti prodaje i transportnih sredstava		5.000	5.000	10.000	30.000	55.000
Objekti znanstvenih institucija		2.000	3.000	3.000	2.000	11.000
Ukupno:	22.000	170.000	283.000	293.000	62.000	1.006.000

Program investicija u SAS-u je pretrpio velike izmjene u odnosu na planirane u Osnovama programa razvoja iz 1979. godine. Došlo je do naglog porasta cijena investicija, a pored toga je ocjenjeno da se u navedenom programu računalo s niskim cijenama. S druge strane je zaključeno da je potpuno nerealno planirati znatno veće investicije. U toku usaglašavanja je odlučeno, da se ide s povećanjem investicija kod svih pozicija za oko 11%, a kod objekata prerade ribe za 380%. Za ukupne investicije to čini povećanje sa 830 na 1.006 miliona dinara ili 27,5%. Pomoću ovih sredstava možemo međutim izgraditi samo polovicu površina ranije planiranih ribnjaka i u istom postotku rekonstruirati postojeće površine. Po tom planu bismo 1985. godine imali samo 14.743 ha ukupne površine ribnjaka. Ako zadržimo isti plan proizvodnje od 26.400 tona ribe, trebamo ostvariti prinos 1.790 kg/ha. Na 3,5 ha pastrvskih ribnjaka treba proizvesti 1.000 tona ribe, odnosno ostvariti prinos 285,7 t/ha. Postavlja se pitanje da li je to ostvarljivo? Poznato je da se ovi prinosi već danas ostvaruju na našim najboljim

3. 4. Osnovni ciljevi i pokazatelji razvoja

Organizacije udruženog rada grupacije slatkovodnog ribarstva će unapređivati radne i životne uvjete svojih radnika, stalno će voditi brigu o modernizaciji i stepenu iskorištenja osnovnih sredstava, potpunijem korištenju proizvodnih resursa i stjecanju dohotka koji će omogućiti ostvarenje materijalne osnove rada i zadovoljenje osobnih, zajedničkih i općih potreba radnika.

Sudionici sporazuma su suglasni da koordinirano nastupaju na domaćem i stranom tržištu. Ovo se ne smije shvatiti kao parola, nego kao obavezan način ponašanja u svim konkretnim situacijama, što do sada, nažalost, nije bio slučaj.

Aktivno udruživanje rada i sredstava na dohodovnim osnovama treba da postane dominirajući odnos između radnih organizacija ove grupacije. Njegova nužnost je evidentna u svim odnosima u primarnoj proizvodnji, u preradi i prometu, u odnosima proizvodnih sa naučnim i stručnim organizacijama.

Razvoj grupacije bi se regulirao planiranjem i praćenjem slijedećih elemenata i pokazatelja:

- kapaciteti za proizvodnju i sredstva za rad;
- financiranje, međusobni odnosi, obaveze i dužnosti;
- proizvodnja, prerada i promet;
- izvoz i uvoz;
- kadrovi i zaposlenost;
- ukupan prihod i dohodak;
- investicije;
- poslovanje.

Na osnovu planiranog obujma proizvodnje i planiranih prodajnih cijena, planira se vrijednost proizvodnje u ovom srednjoročnom razdoblju kako slijedi:

Tablica 6. Vrijednost proizvodnje u 000 din po cijenama iz 1980.

Godina	1980.	1981.	1982.	1983.	1984.	1985.
Vrijednost proizvodnje	916.000	1.121.000	1.136.000	1.160.000	1.650.000	1.706.000

Vrijednost ribljih preradevina u ovom cijelom razdoblju iznosi 625 milijuna dinara, ali ih ne pribrajamo gornjim veličinama, jer bi se u tom slučaju dva puta obračunavala vrijednost ribe, kao proizvodnje i kao sirovine za preradu.

Treba, međutim, gornjoj vrijednosti ribe pribrojiti vrijednost planiranih 1.000 tona pataka u iznosu od 40 milijuna dinara godišnje.

Radne organizacije ove grupacije će nakon utvrđenih potreba za sirovinama zaključiti samoupravne sporazume o njihovom osiguranju. U prvom redu dolazi u obzir osiguranje hrane za ribu i umjetnih gnojiva. Za šaransku proizvodnju bi trebalo osigurati žitarice, kukuruz, ječam, pšenicu, a pokušati s organiziranom proizvodnjom soje i slatke lupine. Za ishranu mlada treba osigurati krmne smjese kod tvornica stočne hrane. Hranu za proizvodnju pastrva treba osigurati sporazumjevanjem s tvornicama stočne hrane. Za potrebnu hranu i komponente iz uvoza treba zajednički osigurati robne i devizne kontingente i zajednički izvršiti uvoz preko Ribozajednice.

3. 5. Financiranje, međusobni odnosi, obaveze i dužnosti

Sredstva za financiranje proširene reprodukcije u ribarstvo osigurati će se iz vlastite akumulacije i svih drugih izvora koja budu na raspolaganju u republici za financiranje agroindustrijskog kompleksa.

Potpisnici sporazuma izražavaju odlučnost, da izvoz proizvoda ove grupacije bude trajna orijentacija, a uvoz opreme i reprodukcijskog materijala vršiti će se samo ako se ne proizvode u zemlji. Izvoz i uvoz će se vršiti na osnovu materijalnih bilanci SR Hrvatske i SFR Jugoslavije.

Devizna sredstva za uvoz će se osigurati izvozom vlastitih proizvoda, udruživanjem deviza i kupnjom deviza na deviznom tržištu.

3. 6. Kadrovi i zaposlenost

Na temelju postojećeg stanja i potreba u planskom razdoblju, potpisnici sporazuma će analizirati postojeću kadrovsku problematiku, utvrditi razvoj kadrova, voditi usaglašenu politiku oko izbora, stručnog osposobljavanja i usavršavanja kadrova.

U ovoj domeni je dosta učinjeno, ali više stihijski, a ne zajednički i organizirano. Ribarstvu manjkaju naročito srednji stručni kadrovi na kojima počiva operativna u proizvodnji i tehnologiji.

Stopa zaposlenosti u ribarstvu treba da se kreće u skladu s realizacijom investicija i to po prosječnoj godišnjoj stopi od 0,8%.

3. 7. Ukupni prihod i dohodak

Na osnovu porasta vrijednosti proizvodnje u ovom planskom razdoblju, planira se porast ukupnog prihoda po prosječnoj godišnjoj stopi od 13,2%. Ukupni prihod će se povećati sa 916 milijuna na 1.706 milijuna dinara, a dohodak sa 149 milijuna na 216 milijuna dinara.

Nastojat će se, da ostvareni dohodak bude više rezultat povećanja produktivnosti rada, ekonomičnosti poslovanja, smanjenja materijalnih i drugih troškova, a manje povećanja cijena proizvoda.

Dosljedno će se primjenjivati Društveni dogovor o uvjetima stjecanja dohotka, o raspoređivanju dohotka i čistog dohotka i o raspodjeli sredstava za osobne dohotke putem samoupravnog sporazumjevanja na nivou grupacije.

Potpisnicima sporazuma će smjelije pristupiti udruživanju sredstava na temelju zajedničkog interesa, jer su svjesni da će tako lakše ostvariti postavljene zadatke u ovom planskom razdoblju. Samoupravnim sporazumom je propisano što i kako će se regulirati samoupravnim sporazumima o udruživanju sredstava.

Da bi se osiguralo izvršavanje planskih zadataka i praćenje sporazuma, organizirat će se praćenje poslovanja svih sudionika sporazuma pokazateljima predviđenim u članu 140 i 142 Zakona o udruženom radu.

3. 8. Društveno-ekonomski uslovi i mjere za ostvarenje planiranog razvoja

Potpisnici sporazuma će svojom poslovnom politikom, planiranjem i usmjeravanjem, učiniti sve što je u njihovoj moći da se planirani razvoj ostvari. Pri tome se posebno misli na udruživanje rada i sredstava.

Na društveno-ekonomske uslove, politiku i mjere društva potpisnici mogu malo utjecati, ali će insistirati preko grupacije i Općeg udruženja da se poboljšaju uslovi i mjere ekonomske politike i tako stvore pretpostavke za uspješno izvršenje srednjoročnog plana razvoja.

Svakako je najbitnije kreditiranje investicija. Ako se ne ostvari 80% kredita od ukupne investicijske sume, rok vraćanja 10—25 godina sa grace periodom 4—5 godina i kamatnom stopom do 6%, plan razvoja se neće ostvariti.

Ne manje važno je kreditiranje tekuće proizvodnje i zaliha. Moraju se osigurati povoljni krediti iz primarne emisije i izvozni krediti u dovoljnom obujmu da pokriju troškove rastuće proizvodnje.

Politikom cijena se mora osigurati potrebna reproduktivna sposobnost i stabilnost ribarske proizvodnje.

Ako društvo uvede ograničavanje cijena, onda mora uvesti i kompenzacije ili koje druge mjere. Ribarstvo nikad nije znalo za gubitke do vremena kada je riba pala pod udar zakona o zamrzavanju cijena iz 1976. godine.

Sve u svemu, slatkovodno ribarstvo mora imati iste mjere ekonomske politike i uslove privređivanja kao i ostali dijelovi agroindustrijskog kompleksa, konkretno kao stočarstvo.

3. 9. Provođenje sporazuma i organi za provođenje

Potpisnici sporazuma se obavezuju da će ostvariti utvrđene osnove plana razvoja, zajedničke ciljeve, interese i zadatke. Oni odgovaraju materijalno i društveno za izvršenje obaveza preuzetih sporazumom.

Sporazum se utvrđuje postupak i sankcije u slučaju kršenja sporazuma.

Radi sprovođenja sporazuma potpisnici osnivaju Skupštinu, koja ima sve nadležnosti u pogledu provođenja i tumačenja sporazuma. Skupština bira predsjedavajućeg i njegovog zamjenika, koji rukovode njenim radom i predstavljaju Skupštinu.

Provođenju ovog sporazuma treba posvetiti daleko veću pažnju nego prethodnom. Nužno je Skupštinu saživati bar jednom godišnje. Administrativne poslove oko rada Skupštine i provođenja sporazuma, slično kao i u slučaju rada grupacije, treba povjeriti Poslovnoj zajednici — Ribozajednici.

Cvjetan Bojčić, dipl. inž.